

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
«ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ»
(для аспірантів)

Київ – 2018

Підготовлено кандидатом історичних наук,
доцентом кафедри філософії та політології *Чирковою О.А.*

Затверджено на засіданні кафедри філософії та політології
(протокол № 8 від «22» березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «ВНЗ «МАУП»» (Протокол № 8 від 29.03.2018 р.)

Чиркова О.А.

Навчальна програма дисципліни «Глобалізація політичної культури» (для аспірантів). – К. : МАУП, 2018. – 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, програмний матеріал вивчення дисципліни, завдання для самостійної роботи, питання до підсумкового контролю, а також список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета: систематизувати і провести порівняльне дослідження наявних концепцій глобалізації з виявленням ступеню впливу процесу глобалізації на розвиток політичних інститутів і процесів; дати оціночну характеристику впливу глобалізації на національну державу, на демократичні процеси; дослідити емпіричні характеристики антиглобалістського руху, проаналізувати притаманні йому суперечності і перспективи.

Коротка характеристика: Глобалізація як якісно самостійна, складна система явищ та відносин. Політологія глобального світу. Транснаціональні політичні еліти. Уніфікація методів та методології сучасного освітньо-наукового процесу. Болонський процес. Національна і регіональна політика в умовах глобалізованого світу. Універсалізація та фрагментація політичної дійсності в сучасному політичному дискурсі. Погляди гіперглобалістів на сучасний розвиток економіки і політики. Транснаціоналізація і її сучасне політологічне осмислення. Мультикультуралізм, уніфікація та національна ідентичність.

Результати навчання: аспірант повинен

знати:

- основні переваги і недоліки процесу глобалізації
- конкретні маркери глобалізації та індикатори обумовлених нею змін
- вплив транснаціоналізації на політичних інститутів, структур, відносин
- основні доктринальні аспекти глобалізації в політологічному дискурсі
- концепцію поглядів гіперглобалістів

уміти:

- аналізувати загрози і виклики глобалістичних тенденцій для національних держав
- прогнозувати можливі кризи і ризики
- пропонувати альтернативні шляхи розвитку ситуації чи виходу з зони ризику

Методи викладання: лекції, практичні заняття, індивідуальні консультації.

Тематичний план

дисципліни

“Глобалізація політичної культури”

	Зміст модулів курсу
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури
1	Тема 1. Поняття політичної культури.
2	Тема 2. Структура і функції політичної культури.
3	Тема 3. Проблема типологізації політичної культури.
4	Тема 4. Політична соціалізація.
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу.
5	Тема 5. Цінності і доміанти політичної культури суспільств західної цивілізації.
6	Тема 6. Цінності та особливості політичної культури східних суспільств.
	ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Політична культура українського суспільства.
7	Тема 7. Політична культура українського суспільства.
8	Тема 8. Проблеми діалогу і взаємодії політичних культур в сучасних умовах.
	РАЗОМ ГОДИН: 120

Зміст дисципліни за модулями

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури

Категорія “політична культура”: зміст, основні концептуальні розробки поняття, етапи формування теорії політичної культури. Необхідно звернути увагу на те, що систематичне використання поняття “політична культура” почалося з 50-х років 20 століття. Дослідження різних аспектів політичної культури – характеру зв’язку між соціальною структурою суспільства і культурою, особливостей політичної поведінки людей різних національностей і культур, ступеня впливу традицій на розвиток політичного процесу, ролі людського чинника в політиці – мають давню історію. Феномен, який в сучасній науці визначається як політична культура, був предметом уваги багатьох мислителів: Платона, Арістотеля, Н.Макіавеллі, Ш.Монтеск’є, А.де Токвіля, К.Маркса, М.Вебера, М.Бердяєва, К.Мангейма та інших. Поняття “політична культура” зустрічається у російського історика В.Гер’є. Проте, першим, хто концептуально використав поняття “політична культура”, був німецький історик-просвітник 18 століття Й.Гердер. Категоріального статусу воно, як вже зазначалося вище, набуває у другій половині 20 століття завдяки зусиллям Г.Алмонда, С.Верби, Л.Пая, Д.Каванаха, У.Розенбаума, Д.Елазара, К.фон Бойме та інших, які закріпили його в політологічному лексиконі. Багато науковців попередником терміна “політична культура” вважають поняття “національний характер” і певний час в науці, особливо в 19 столітті, елементи політичної культури досліджувалися в межах аналізу національного характеру.

Теоретичною передумовою концептуальної розробки проблеми політичної культури виступили дослідження політичних систем, основну констатуючу ознаку яких велика кількість вчених вбачали в наявності цінніснообумовлених зв’язків між владою і суспільством. Іншими словами, в якості об’єднуючого і стабілізуючого чинника політичної системи розглядалися політичні цінності. Таким чином, виникнення теорії політичної

культури – це своєрідна спроба подолання формальних, інституціоналізованих методів дослідження політики, прагнення об'єднати офіційну та реальну політичні системи, зв'язати процес прийняття управлінських рішень та політичну поведінку громадян. Підсумовуючи аналіз різних трактувань політичної культури, можна їх згрупувати в три основні групи:

- політична культура - суб'єктивна сфера, яка лежить в основі політичної діяльності, це: орієнтації, система цінностей, символів, вірування і установки індивідів на політичні дії;

- політична культура – це спосіб духовно-практичної діяльності, зокрема реалізація політичних знань, ціннісних орієнтацій і моделі поведінки. В даній групі трактувань політична культура – це політична свідомість і політична поведінка, відповідно в структурі політичної культури виділяються компоненти пізнавального, емоційного, оцінного і поведінкового характеру.

- політична культура – це політична свідомість, політична поведінка плюс політичні інститути. Вважається, що на індивідуальному і груповому рівнях політична культура виступає як єдність політичної свідомості і поведінки, то на соціетальному рівні вона доповнюється культурою функціонування політичних інститутів, які складають політичну систему суспільства.

Структурні компоненти політичної культури: поліваріативність підходів. Крім орієнтацій, на думку багатьох науковців, до структури політичної культури входять: політичний досвід, традиції; політичні стереотипи; політичні міфи; моделі політичної поведінки особистості і груп; моделі функціонування політичних інститутів; політична ідеологія; політичні символи; політична соціалізація.

У сфері свідомості політичну культуру характеризують такі показники:

- ступінь зацікавленості суб'єкта політикою (великий, середній, малий, цілковита відсутність інтересу);

- ступінь розвитку політичної свідомості суб'єкта;
- ставлення до існуючої політичної системи в цілому, її окремих інститутів, їх символів та певних осіб;
- ставлення до інших учасників політичного процесу;
- готовність брати особисту участь у політичних акціях, і пов'язані з цим очікування;
- уявлення про «правила політичної гри» (межі можливого і неможливого);
- ставлення до закону і норм;
- характер політичної і політико-ідеологічної самоідентифікації («я - лівий», «я - центрист», «я - ліберал»);
- політична мова.

У сфері поведінки політична культура має наступні показники:

- форми і ступінь участі в політичному житті суспільства (мітингах, демонстраціях, політичних страйках, пікетах, партійній діяльності);
- форми і рівень взаємодії з державними інститутами (конфронтація, співробітництво, неспівпраця);
- форми і рівень взаємодії з інститутами громадянського суспільства;
- форми і рівень взаємодії з іншими суб'єктами політичного процесу;
- тип електоральної поведінки.

Інституційний рівень політичної культури передбачає виявлення:

- методів управління системою (демократичні, авторитарні, тоталітарні);
- методів прийняття і здійснення політичних рішень;
- методів взаємодії з іншими політичними системами та інститутами;
- методів регулювання соціально-політичних конфліктів;
- типу електорального процесу (форм і методів організації виборів);
- засобів захисту корпоративних (національних) інтересів.

Проблема типологізації політичної культури: “класичні” підходи і сучасний погляд. Серед «класичних» типологій варто звернути увагу на класифікації Г.Алмонда і С.Верби, Є.Вятра. Серед нових підходів слід виділити цивілізаційний підхід, підхід У.Розенбаума, К.Гаджиева,

Д.Каванаха. Сучасна політична наука пропонує ще декілька класифікацій політичної культури. Зокрема, в залежності від суб'єкта політики політична культура поділяється на: політичну культуру загальнолюдську; цивілізації; суспільства; соціальної спільноти і групи; особистості. Залежно від сфер політичного процесу: політична культура володарювання, управління; політична культура політичної участі; політична культура політичної опозиції. Залежно від форм і методів здійснення влади (політичного режиму): тоталітарна політична культура; авторитарна політична культура; демократична політична культура; політична культура перехідного типу. За ступенем розповсюдження: масова політична культура; елітарна політична культура.

Питання політичної соціалізації: поняття, типи, етапи. Основні канали та шляхи формування політичної культури.

Поняття електоральної культури. Політична і електоральна культури. Поняття правової культури суспільства. Політична і правова культура суспільства, їх співвідношення. Обумовленість політичної культури історичними, ментальними, соціальними чинниками. Поняття субкультури і політичні субкультури.

Змістовий модуль 2. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу.

Поняття західної політичної культури, її історичні корені, традиції, характерні риси і доміанти. Територія розповсюдження західної політичної культури, її людський (більше 1 млрд. людей) і країновий потенціал. Феномен Західництва. Держава, право і гроші в політичній культурі Заходу. М.Вебер про роль протестанської культури у формуванні західного суспільства. Західна політична культура як переважно “партисипаторна” політична культура, яка склалася в умовах демократичного ладу. Західна культура як культура індивідуалізму. М.Вебер та Е.Фромм про два типи соціально-політичної поведінки в Західному суспільстві: 1) дія і поведінка, які

спрямовані на успіх (“мета виправдовує засоби”); 2) дія і поведінка, які мають високі моральні (етичні) цілі і доміанти (“Бути або мати?”). М.Вебер про цілеспрямовану, ціннісно-раціональну, афектну і традиційну соціальну дію і поведінку. Їх співвідношення в політичній культурі і традиції Західного суспільства. “Консенсус” між державою і громадянським суспільством. Роль середнього класу в політиці. Особливості масової участі в політиці, електоральна поведінка громадян Західних держав. Роль релігій у формуванні політичної участі громадян. Масова свідомість, політичні орієнтації і стереотипи сучасного західного суспільства. Діалектика модернізму і традицій в політичній культурі сучасного західного суспільства. Постмодернізм в політиці. Роль національних меншин в державах Заходу; особливості сучасної політики культури у сфері національно-етнічних відносин. Політична культура країн Європи, США, Канади, Великобританії. Регіональні особливості політичних культур в Західних країнах.

Цивілізації і культури Сходу. Східні культури про пріоритет колективу і колективне існування людини, її гармонії з природою. Ставлення східних культур до індивідуалістичної орієнтації. Несприйняття індивідуалізму, “речового матеріалізму” та ряду інших (матеріальних) особливостей західної культури в умовах Сходу. Солідарність, всезагальність, гармонія, поступовість як основні цінності східної культури. Трансформація і модернізація східних культур в сучасних умовах. Особливості громадянського суспільства. Авторитарно- традиціоністська доміанта політичної культури Сходу. Переважно авторитарна, “піддансько- партисипаторна” політична культура країн Сходу. Система політичних цінностей на Сході. Сталі традиції авторитарного правління в суспільствах Сходу. Рівень залученості індивіда до політики. Значимість традицій в розвитку політичної культури східних суспільств. Роль релігії у формуванні ставлення до політики. Роль масових ненасильницьких рухів в політико- культурній традиції Сходу. Традиціоналізм і модернізм в політиці східних

держав. Приоритет держави над громадянським суспільством, яке формується у східних країнах. Значний майновий “розрив” між елітами і масами в суспільствах Сходу. Нерозвинутість середнього класа. Приоритетна роль національно-етнічного чинника та свідомості в умовах поліетнічних держав Сходу. Регіональні політичні культури на Сході. Електоральна культура східних суспільств. Вибори і виборчі системи і політична участь на Сході. Політична культура східних цивілізацій: індо-буддистська політична культура, конфуціанська політична культура, політична культура арабських країн. особливості політичної соціалізації в деяких країнах світу.

Діалог культур Схід-Захід. Глобалізація та її значення для світового розвитку. Глобалізація та небезпека уніфікації світу. Проблема ідентичності. Діалектика глобалізації і ідентичності в сучасному світі. Модернізація і вестернізація в сучасному світі: реалії і протиріччя.

Змістовий модуль 3. Політична культура українського суспільства.

Цінності і доміанти української політичної культури. Умови формування політичної культури українського суспільства. Чинники формування політичної культури в Україні: історичний, геополітичний, соціально-економічний, ментальний, релігійний. Риси політичної культури в сучасній Україні. Регіональні особливості політичної культури України. Для *Центральної України* характерним є відносно поміркований стиль політичних процесів. Політична свідомість більшості населення цього регіону демонструє центристську позицію відносно Росії; більшість громадян підтримують необхідність економічних зв'язків з Росією. Проте домінує думка, що Україна і Росія повинні існувати як дві дружні, тісно пов'язані, але окремі держави. Мешканці цього регіону найбільш схильні до консенсусу з основних політичних і соціальних проблем. В *Західній Україні* процес формування громадянського суспільства відбувається швидше завдяки традиціям неурядових організацій і минулої активності його населення в дорядянський період. На сьогоднішній день найбільш висока концентрація в

Україні добровільних, громадських, молодіжних, релігійних та інших організацій. Рух, організований в Києві, мав найбільш активних прихильників саме в цьому регіоні. Українці з Галичини здійснювали походи до Києва для того, щоб вийти на демонстрації перед будівлею Верховної Ради, щоб підтримати акцію громадянської непокори. Їх політичні переваги будуються на абсолютном приматі ідеї незалежності української держави. Це найбільш політично активна і найбільш націоналістично зорієнтована частина населення України. *Східна частина України* включає Харківську, Донецьку, Запорізьку, Луганську і Дніпропетровську області. Значна частина цього регіону вважає, що головна причина економічної кризи – розрив економічних зв'язків з Росією, вихід з неї – їх відродження. Ідеологічний спектр політичних орієнтацій достатньо широкий. Достатньо впливові організації комуністичної і соціалістичної партій, є ветеранські організації. Відносно небагато молодіжних, громадських організацій. *Південна Україна* включає Одеську, Херсонську, Миколаївську області і автономну республіку Крим. Населення переважно представлено українцями, за винятком Криму. В політичному плані цей регіон може бути віднесений до пасивного, за винятком Криму. Існуючі в цьому регіоні представництва політичних партій переважно малоактивні. Для політичних установок мешканців цього регіону характерні проросійські симпатії, не дивлячись на відсутність організаційної бази. Для цього регіону притаманна наявність великої кількості дрібних клубів. Також на Півдні діють російські, українські, єврейські, болгарські культурні групи.

Особливості електоральної культури українського соціуму. Проблеми формування політичної культури в трансформаційному суспільстві. Держава і громадянське суспільство: проблеми взаємодії в Україні. Роль політичних партій і громадських об'єднань у формуванні політичної культури сучасного українського суспільства. Проблеми політичної соціалізації в Україні.

Поняття толерантності. Різні види толерантності. Політична толерантність. Толерантність та її значення в діалозі цивілізацій і культур.

Роль України в світовому процесі. Порівняльний аналіз політичних культур провідних світових та регіональних цивілізацій (суспільств), перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії. Кроскультурний аналіз політичних культур Заходу – України – Сходу, перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Теми контрольних робіт

1. Людина як об'єкт і суб'єкт політичного життя.
2. Основні форми та види політичної участі
3. Політична соціалізація як механізм формування політичної людини
4. Об'єктивні і суб'єктивні чинники політичної соціалізації
5. Поняття «політична культура» у концепціях Г.Алмонда, Л.Пая, Л.Дитмера
6. Політологічний аналіз підходів до визначення політичної культури
7. Політичні аспекти цивілізації. Цивілізація і політична культура
8. Поняття, структура і функції політичних символів
9. Політичний міф: сутність та види
10. Політична культура і політичні комунікації
11. «Мовна політика»: її сутність, рівні
12. Етичний аспект політичної культури
13. Проблема типологізації політичної культури
14. Фактори формування політичної культури
15. Поняття та зміст, структурні компоненти менталітету
16. Особливості української ментальності, її вплив на політичну культуру нації
17. Установка як структурний елемент політичної культури: сутність, будова
18. Поняття політичного стереотипу і його вплив на політичну культуру
19. Справедливість, демократія, свобода та рівність як суспільні ідеали і цінності політичної культури
20. Віра як атрибут політики і політичної культури

21. Політичні орієнтації громадян сучасної України
22. Субкультура як автономне структуроване утворення, її сутність
23. Види політичного мистецтва, їх ознаки і роль у формуванні політичної культури
24. Шляхи формування демократичної політичної культури у сучасній Україні
25. Роль предметних політичних символів у формуванні політичної культури
26. Ідеологія як стрижень політичної культури
27. Сутність, принципи, засоби і функції пропаганди
28. «Діалогова етика» і культура політичної боротьби
29. Правова і політична субкультури: основи співіснування
30. Політична та правова освіта в Україні та умови її ефективності

Питання для самоконтроля

1. Людина як суб'єкт політичного життя.
2. Поняття, норми та цінності політичної етики.
3. Субкультура як автономне структуроване утворення. Поняття політичної субкультури.
4. Сутність політичної поведінки особистості.
5. Основні типи взаємодії політики і моралі.
6. Особливості політичної субкультури сучасної молоді.
7. Основні форми та види політичної участі.
8. Проблема типологізації політичної культури.
9. Поняття політичного мистецтва.
10. Лояльність, апатія, відчуження, нігілізм як форми політичної участі, їх сутність.
11. Цивілізаційний підхід до виокремлення типів політичної культури.
12. Види політичного мистецтва, їх ознаки.

13. Громадська, організаційна, управлінська діяльність, їх сутність.
14. Жанри художньої політичної літератури, її роль у формуванні політичної культури.
15. Типологія політичної культури за Г. Алмондом та С. Вербою.
16. Політична соціалізація як механізм формування політичної людини.
17. Ознаки цілісної та фрагментарної політичної культури, підстави їх виділення.
18. Мистецтво, скульптура та архітектура, їх значення для політичної культури суспільства.
19. Об'єктивні та суб'єктивні чинники політичної соціалізації.
20. Ознаки ліберально-демократичного типу політичної культури.
21. Проблеми формування нового типу політичної культури.
22. Зміст поняття «політична культура».
23. Ознаки авторитарного і тоталітарного типів політичної культури.
24. Шляхи формування демократичного типу політичної культури в сучасній Україні.
25. Концепція політичної культури Г. Алмонда.
26. Ринкова та бюрократична політична культура.
27. Роль політичної символіки у формуванні політичної культури.
28. Концепція політичної культури Л. Пая.
29. Особливості політичної культури в сучасній Україні.
30. Значення ідеологічного компоненту в політичній культурі.
31. Концепція політичної культури Л. Дитмера.
32. Зовнішні чинники формування політичної культури, їх характеристика.
33. Проблеми надмірної ідеологізації суспільства та ідеологічної беспорядності в політичній культурі.
34. Сутність психологічного підходу до визначення політичної культури.
35. Внутрішньополітичне життя як фактор формування політичної культури.

36. Політична реклама та політична пропаганда як інструменти формування політичної культури.
37. Сутність символічного підходу до розуміння політичної культури.
38. Поняття та зміст менталітету нації, його зв'язок з політичною культурою.
39. Принципи та функції політичної реклами та політичної пропаганди.
40. Основні характеристики діяльнісного підходу щодо розуміння політичної культури.
41. Структурні компоненти менталітету.
42. Засоби політичної пропаганди.
43. Сутність ідеологічного підходу до визначення політичної культури.
44. Особливості української ментальності та її вплив на політичну культуру.
45. Чинники та умови ефективності політичної пропаганди та реклами.
46. Динамічність та стабільність як основні риси політичної культури.
47. Функції політичної культури.
48. "Діалогова етика" та культура політичної боротьби.
49. Закритість та відкритість як риси політичної культури.
50. Ступінь реалізації функцій політичної культури в перехідний період (на прикладі України).
51. Проблема політичних субкультур в сучасному українському суспільстві.
52. Зовнішня і внутрішня політична культура, їх риси.
53. Суб'єкт і об'єкт як компоненти політичної культури, їх характеристика.
54. Політична і правова культури: основи співіснування.
55. Політична культура в умовах глобалізації.
56. Установка як структурний елемент політичної культури: сутність та будова.
57. Найбільш популярні моделі голосування виборців.

- 58.Поняття і функції політичних символів.
- 59.Цінності в політичній культурі.
- 60.Культура електоральної поведінки. Моделі голосування за Дж.Сарторі.
- 61.Структура політичних символів, характеристика компонентів.
- 62.Демократія як цінність політичної культури сучасного суспільства.
- 63.Поведінкові стереотипи в політичній культурі населення України.
- 64.Сутність політичного міфу.
- 65.Поняття і типи політичних орієнтацій в політичній культурі.
- 66.Політична освіта в сучасній Україні та умови її ефективності.
- 67.Види політичних міфів.
- 68.Ідеали свободи, плюралізму в політичній культурі.
- 69.Інтегруюча функція політичної культури, її зміст і значення для українського суспільства.
- 70.Мораль та етика як аспекти політичної культури.
- 71.Поняття політичного стереотипу і його вплив на політичну культуру.
- 72.Виховна та соціалізуюча функції політичної культури, їх роль в умовах трансформації суспільства.
- 73.Структура політичної культури.
- 74.Формування теорії політичної культури.
- 75.Риси парафіяльного, підданського та активістського типів політичної культури за Г.Алмондом та С.Вербою.
- 76.Соціокультурні чинники політики. Культура і антикультура. Взаємовплив культури й політики.
- 77.Поняття абсентеїзму, шляхи його подолання.
- 78.Характеристика основних рівнів політичної культури: рівень свідомості, поведінковий та інституційний рівні.
- 79.Характеристика основних етапів політичної соціалізації особистості..
- 80.Віра як атрибут політики і політичної культури.
- 81.Домінанти політичної культури сучасної України.
- 82.Основні наукові школи дослідження електоральної поведінки.

83. Політичне виховання та його роль в процесі формування політичної культури.
84. Регіональні особливості в політичній культурі України.
85. Цінності та ціннісні орієнтації в політичному житті суспільства: реальні та декларативні політичні цінності, їх функції.
86. Сучасні дослідження політичної культури в Україні.
87. Політична культура і політична свідомість: особливості функціонування.
88. Політична культура як об'єкт дослідження в радянській літературі.
89. Політичні традиції та політичний досвід як структурні компоненти політичної культури.
90. Політична культура трансформаційного суспільства: послаблення легітимності, зростання амбівалентності, фрагментарність і динамічність політичних цінностей, осмислення нових соціальних реалій.

Список літератури

ОСНОВНА

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. – 1992. - № 4. – С.122-134.
2. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика., - К., 2000.
3. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. – М., 2000.
4. Основи політичної науки: Курс лекцій /За ред. Б.Кухти. – Ч. 3; Політична свідомість і культура /Б.Кухта, Л.Кліманська, А.Романюк та ін. – Львів, 1998.
5. Политология: Учебник для вузов / Под ред. М.А. Василика. – М., 1999.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Відп. ред. В.П. Горбатенко, Ю.С. Шемшученко. – К., 2004.

7. Політологія: підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил / За заг. ред. В.Ф.Смолянюка. – Вінниця, 2002.
8. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. А.Колодій, Л.Климанська, Я.Косміна, В.Харченко. – К., 2003.
9. Політологія: Посібник для студентів вузів / За ред. О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. – К., 2002.
10. Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. – М., 1999.

ДОДАТКОВА

11. Актуальные проблемы современной зарубежной политической науки: Реферативный сборник /Под ред. Разумовича Н.Н., Гаджиева К.С., Пивоварова Ю.С., Самбука А.Ф. – Вып. 1. – М, 1990.
12. Алексеева Т.А. Личность и политика в переходный период: проблемы легитимности власти // Вопросы философии. – 1998. - №7. – С.58-65.
13. Андреев С.С. Политическое сознание и политическое поведение // Социально-политический журнал. – 1992. - № 8. С.10-22.
14. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – 2-е вид., випр. і доп. – К., 1996.
15. Афанасьев М.Н. Поведение избирателей и электоральная политика в России //Полис. – 1995. - № 3. – С.23-29
16. Барков В.Ю. Социально-политический идеал в массовом сознании Украины. – К., 1999.
17. Барков В.Ю. Украина сегодня: политические, социальные и национальные детерминанты развития. – К., 1998.
18. Баталов Э.Я. Политическая культура современного американского общества. – М., 1990.
19. Бебик В.М. Наша політична культура //Політологічні читання. – 1992. - № 1. – С.11-37.
20. Бебик В.М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К., 1996.

21. Бердяев Н.А. Смысл истории. – М., 1990.
22. Брегеда А.Ю. Основы політології. – К., 1997.
23. Веденеев В.А. Политическая культура постсоветских обществ: традиции, либеральные ценности и перспективы: Учеб. пособие.- Кривой Рог, 2002.
24. Вишняк О.І. Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. – К., 2000.
25. Гозман Л.Я., Шестопап Е.Б. Политическая психология. – Ростов-на-Дону, 1996.
26. Головатий М.Ф. Соціологія політики: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.– К., 2003.
27. Голосов Г.В. Сравнительная политология. – Новосибирск, 1995.
28. Гречко П.К. К вопросу о соотношении цивилизаций и культуры // Диалог цивилизаций: Восток – Запад – М., 1994.
29. Дженусов А.И. Различие структур и уровней развития политической культуры // Социально-гуманитарные знания. – 1999. - № 4. – С.108- 120.
30. Дмитренко М.А. Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період. – К., 2006.
31. Житенев В. Политическая культура: опыт формирования и проблемы. М., 1990.
32. Ирхин Ю.В. Политология. – М., 1996.
33. Ирхин Ю.В. Человеческое измерение политики. – М., 1994.
34. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием. – М., 2000.
35. Курс лекций /Под ред. М.Н.Марченко. – М., 2000.
36. Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации. – М., 1988.
37. Мисюров Д.А. Политическая символика: структура и функции // Вестник МГУ. Сер. 12: Политические науки. – 1999. - № 1. – С.14-19.
38. Нагорна О.І. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. – К., 1998.
39. Общая и прикладная политология: Учебное пособие / Под общей ред. В.И.Жукова, Б.И.Краснова. – М., 1997.

40. Остапенко М.А. Традиційні підходи до моделі демократичного громадянина// Нова парадигма: Журнал наукових праць /Гол.ред. В.П.Бех. – Вип.45. – С.148-156.
41. Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26-27 лютого 1998 р.). – К., 1998.
42. Политическая наука: новые направления/ Под ред. Р.Гудина и Х.-Д.Клингеманна. – М., 1999.
43. Политология для юристов: Курс лекций /Под ред. проф. Н.И.Матузова и проф. А.В.Малько. – М., 1999.
44. Рукавишников В.О., Халман Л., Эстер П. Политические культуры и социальные изменения. Международные сравнения /Пер. с англ. – М., 1998.
45. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець 16 – перша половина 17 ст.). - К.. 1998.
46. Соловьев А.И. Культура власти. – М., 1992.
47. Соловьев А.И. Политическая культура и модернизация российского общества. – М., 1992.
48. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. общество. – М., 1992.
49. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учебное пособие/Сокр. пер. с англ. А.С.Богдановского, Л.А.Галкиной; Под ред. М.В.Ильина, А.Ю.Мельвиля. – М., 2002.
50. Шестопал Е.Б. Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации. – М., 1988.
51. Щегорцов В.А. Политическая культура: модели и реальность. – М., 1992.
52. Юрьев А.И. Введение в политическую психологию. – Спб., 1992.